

ניגוני נשים

ע"ש אסתר סטולמן
בית-מדרש לנשים דתיות וחילוניות
במדרשה באורנים

מפתחות של גשמים, יולדות, ותחיית מתים

הרהורים בעקבות עיון באגדת חז"ל בבית המדרש 'ניגון נשים'

מירי מרדכי, יסוד המעלה

אמר רבי יוחנן: שלושה מפתחות בידו של הקב"ה, שלא נמסרו ביד שליח. ואלו הן: מפתח של גשמים; ומפתח של חיה [=יולדת]; ומפתח של תחיית המתים.

מפתח של גשמים - דכתיב [=שכתוב]: "ויפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים, לתת מטר-אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ..." (דברים כח, יב).

מפתח של חיה [=יולדת] מניין? דכתיב: "ויזכר אלהים את-רחל; וישמע אליה אלהים, ויפתח את-רחמה" (בראשית ל, כב).

מפתח של תחיית המתים מניין? דכתיב: "וינדעם פּי-אֲנִי ה' בַּפֶּתַח אֶת-קַבְרוֹתֵיכֶם..." (יחזקאל לז, יג).

במערבא אמרי [=במערב, כלומר בארץ ישראל אומרים]: אף מפתח של פרנסה, דכתיב: "פֹּתַח אֶת-דָּדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רְצוֹן" (תהילים קמח, טז).

ור' יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא [=ור' יוחנן, מה טעם לא חשב על מפתח זה]? אמר לך [=יכול היה לומר לך]: גשמים היינו פרנסה.

(בבלי, תענית ב, ע"א-ע"ב)

הקב"ה השאיר אצלו מפתחות ללידה, גשם ותחיית המתים - שלושה מצבים המסמלים התחדשות, יצירה ופיריון. אלה כוחות שמניעים את העולם אבל אינם מובנים מאליהם. המרחב האמצעי, הארצי, מקבל יתר משמעות, הוא הוא שמניע את אלוהים לזרוק אלינו מפתח לעולם. בשלושה מצבים העולם נסגר: העולם נעצר כשאין גשם, העולם נעצר עבור אישה שאינה מצליחה להרות ולהביא ילדים לעולם, והעולם נעצר עבור מי שמת, ולפעמים לאלה שהוא מותיר אחריו. שעה שהעולם נסגר היא שעה של צער, עצב ודמעות, ובשעה כזאת העולם זקוק לתפילה של אישה עקרה. תפילה שאינה מסתפקת במלמול מילים או פליטתן החוצה כלאחר יד, אלא תפילה שכל מילה בה נאמרת מעומק הלב, תפילה שהיא הצהרת כוונות, מין חוזה בין האדם לאלוהיו שאסור להפר את סעיפיו.

"ויזכור אלוהים את רחל וישמע אליה..." בכי חרישי, שפתיים נעות ללא קול, דמעות של צער. רחל, שרחמה סגור, מבקשת לפתוח לעצמה פתח לעולם של חיים. היא רוצה ליצור, היא רוצה לחוש פורייה, היא רוצה לשלוח חותם אל העולם. תפילת אישה עקרה היא תפילה שיש בה מרכיב נפשי עוצמתי, בקשה שבה משתתף כל הגוף בריכוז מלא וכוונה מלאה.

הקב"ה השאיר אצלו ג' מפתחות השולטים ביצירת חיים בשלושה מרחבים: השמים, האדמה ומה שביניהם. כשהעולם עוצר יש נתק בין המרחבים, ויש ניכור, ויש כעס. אין הקשבה, אין דיאלוג, אין תקשורת. המרחבים השונים סגורים האחד כלפי השני.

סיפורים רבים במסכת תענית עוסקים בקשר בין המרחבים השונים, ואני קוראת בהם בשקיקה. המרחב האמצעי צריך להיות החוט המקשר בין השמים לאדמה. הוא צריך להתנהל ברגישות, בהתחשבות, בצדק. הוא צריך לבדוק את מהלכיו מעת לעת, האם פותחים הם שערי שמים אם לאו, בדיוק כפי שרחל בוררת את מילותיה בתפילתה.

אדמה כרחם היא גם העבר שלנו, והשמים על יכולת ההפריה שלהם הם העתיד שלנו, ואנחנו באמצע, מקשרים בין העבר לעתיד. אנחנו השעה הנוכחית, השעה של האדם, ומה שנעשה בזמן האדם ישפיע על היכולת והתשוקה להמשיך ביצירה.